

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINTO- SUORITUSTEN ARVIOINNISSA YLIOPISTOISSA

MUISTIO, kesäkuu 2026

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto.....	2
2	Mikä on opintosuoritus ja mitä on sen arvostelu	3
3	Opintojakson arvostelussa on kyse julkisen vallan käytöstä.....	4
4	Opintosuorituksen arvostelu ja henkilötietojen käsittely	5
5	Opintosuorituksen salassapito	6
6	EU:n tekoälyasetuksen mukaiset suuririskiset järjestelmät koulutuksessa ja opintojen arvioinnissa	7
	Mikä on suuririskinen tekoälyjärjestelmä	7
	Suuririskisen ja muun tekoälyn käyttö arvioinnissa	8
	Poikkeukset: Milloin arvioinnin tukena hyödynnettävää tekoälyjärjestelmää ei pidetä suuririskisenä	8
	Suuririskisiin järjestelmiin liittyvät rekisteröinti- ja ilmoitusvelvollisuudet.....	10
7	Opiskelijan tekijänoikeudet	11
	Opiskelijan teosten käyttö tekoälyjärjestelmissä.....	11
8	Yhteenveto.....	12

Muistio: Tekoälyn käyttö opintosuorituksen arvioinnissa yliopistoissa

1 Johdanto

Tässä muistiossa tarkastellaan tekoälyjärjestelmien käyttöön liittyviä oikeudellisia reunaehtoja opintosuoritusten arvostelussa yliopistoissa. Muistiossa esitettyjä periaatteita voidaan soveltuvin osin soveltaa myös opinnäytetöiden arvosteluun, mukaan lukien alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyöt sekä jatkotutkintokoulutukseen kuuluvat opinnäytetyöt.

Muistiossa esitetään yleisellä tasolla oikeudellisia reunaehtoja tekoälyn käytölle. Ehtoja asettavat erityisesti opintosuoritusten salassapito, henkilötietojen lainmukainen käsittely ja tekijänoikeudet. Huomioon on myös otettava yliopistojen omat ohjeistukset tekoälyn käytöstä tutkimuksessa ja opetuksessa sekä hyvän tieteellisen käytännön vaatimukset, kuten läpinäkyvästi ilmoitettava tekoälyjärjestelmän käyttö.

Tekoälyn käyttöön arvioinnissa vaikuttaa olennaisesti se, millaista tekoälyjärjestelmää arvioinnissa käytetään. Koska yliopistoissa on käytössä erilaisia tekoälyjärjestelmiä, muistiossa ei oteta kantaa yliopiston tarjoamiin arvioinnissa käytettäviin tekoälyjärjestelmiin. Yliopistot voivat antaa omia tarkentavia määräyksiä tai ohjeitaan muun muassa tämän muistion soveltamisesta kussakin yliopistossa.

Muistiossa ei käsitellä sitä, miten opiskelijan tekoälyn käyttöä opintosuorituksissa tulisi arvioida osana opintojakson arvostelua.

Tekoälyn käyttöön opintosuoritusten arvostelussa liittyy oikeudellisten kysymysten lisäksi myös eettisiä näkökohtia. Tässä muistiossa ei kuitenkaan käsitellä tekoälyn eettiseen käyttöön liittyviä kysymyksiä.

Muistion ovat valmistelleet Aalto-yliopisto (juristi Roosa Hasu), Helsingin yliopisto (juristit Miisa Karjalainen ja Hanna Wink) ja Itä-Suomen yliopisto (juristi Laura Aivio ja oikeudellinen erityisasiantuntija Jonna Kosonen).

Tämän muistion kirjoittamisessa on hyödynnetty tekoälyä (Microsoft Copilot ja Legora AI) tekstin oikoluvussa. Lisäksi muistion yhteenveto on tekoälyn tekemä ja valmistelijoiden tarkistama.

On syytä kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan komission oli tarkoitus antaa 2.2.2026 täsmentäviä ohjeita EU:n tekoälyasetuksen tarkoittamien suuririskisten tekoälyjärjestelmien käytännön täytäntöönpanosta ja niihin liittyvien velvoitteiden soveltamisen alkamisajankohdasta. Komission on lisäksi tarkoitus julkaista kattava luettelo käytännön esimerkeistä, joiden avulla havainnollistetaan, mitkä tekoälyjärjestelmien käyttötapaukset katsotaan suuririskisiksi ja mitkä jäävät tämän luokituksen ulkopuolelle.

Euroopan komissio on nyt julkaissut luonnoksen *"Draft Commission Guidelines on the classification of high-risk AI systems under Article 6 of Regulation (EU) 2024/1689*, joka sisältää tulkintaohjeita, sekä esimerkkejä suuririskisistä tekoälyjärjestelmistä ja tämän luokittelun ulkopuolille jäävistä tekoälyjärjestelmistä. Luonnos on kommentoitavana 23.7.2026 asti.

Osana "Digital Omnibus" -lainsäädäntöpakettia Euroopan Parlamentti on äänestänyt maaliskuussa 2026 EU:n tekoälyasetuksen muutosehdotuksen puolesta, jossa suuririskisten tekoälyjärjestelmien säännösten voimaantulo siirretään ehdotuksen mukaan sovellettavaksi alkaen 2.12.2027 (mm. koulutusta koskevat suuririskiset tekoälyjärjestelmät) ja 2.8.2028 (EU:n turvallisuus- ja markkinavalvonnan alaiset tekoälyjärjestelmät). EU:n tekoälyasetuksen mukaan suuririskiä tekoälyjärjestelmiä koskevien säännösten soveltaminen oli alun perin tarkoitus aloittaa 2.8.2026.

Mikäli lainsäädäntömuutos hyväksytään ehdotetussa muodossa, suuririskisten tekoälyjärjestelmien soveltaminen lykkääntyy ja siirtyy edellä mainitun mukaisesti porrastetusti sovellettavaksi alkaen 2.12.2027 ja 2.8.2028. Huomioitava, että viranomaisten käytettäväksi tarkoitettujen suuririskisten tekoälyjärjestelmien tarjoajien ja käyttöönnottajien on saatettava suuririskiset tekoälyjärjestelmät EU:n tekoälyasetuksen mukaiseksi viimeistään 2.8.2030, mikäli kyseiset tekoälyjärjestelmät ovat olleet käytössä ennen suuririskisten tekoälyjärjestelmien säännösten voimaantuloa.

2 Mikä on opintosuoritus ja mitä on sen arvostelu

Yliopistolaissa (558/2009, YOL) säädetään niukasti opintosuorituksen arvostelusta. Yliopistolain 44 § 2 momentin mukaan

Opiskelijalla on oikeus saada tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta opintosuoritukseensa. Hänelle on varattava tilaisuus tutustua arvosteltuun kirjalliseen tai muuten tallennettuun opintosuoritukseen. Kirjalliset ja muulla tavoin tallennetut opintosuoritukset on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan tulosten julkistamisesta.

Lisäksi yliopistolaissa säädetään opintosuorituksen arviontiin liittyvästä oikaisuvaatimusmenettelystä (YOL 82 §:n 4 mom.). Niukasta sääntelystä seuraa, että yliopistot voivat sisäisin määräyksin päättää esimerkiksi arvosteluasteikosta, käytettävistä arviointimenetelmistä ja arvostelun suorittavasta henkilöstä. Opintojakson arvostelupäätöksessä on kyse julkisen vallan käyttämisestä.

Yliopistolaissa käytetään arvostelun käsitettä. Tällöin tarkoitetaan arvosteltua opintosuoritusta. Opintosuorituksen käsitteestä ei säädetä yliopistolaissa. Käytännössä yliopistoissa päätetään yliopistolain 41 § mukaisissa opetussuunnitelmissa, millaisia opintosuorituksia eri opintojaksoihin liittyy. Tyypillisiä opintosuorituksia ovat esimerkiksi tentit, kokeet, esseet ja oppimistehtävät. Opintosuoritukset voivat olla kirjallisia tai suullisia taikka saada jonkin muun muodon.

Opettajan tekemän opintosuorituksen arvostelun lisäksi viime vuosina on lisääntynyt itsearviointi ja vertaisarviointi. Kummassakaan näistä ei ole kyse yliopistolain tarkoittamasta opintojakson arvostelusta siinä mielessä, että opiskelija tai vertaisopiskelija eivät voi käyttää julkista valtaa ja antaa opintosuorituksesta arvosanaa.

Opiskelijan oppimista ohjataan ja tuetaan. Ohjausta voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Opettaja voi esimerkiksi antaa opiskelijalle palautetta opintosuorituksista ja käydä opiskelijan kanssa keskusteluja tämän edistymisestä. Yliopistoissa on varsin tyypillistä, että opettaja antaa seminaarimuotoisessa työskentelyssä opiskelijalle palautetta ennen kuin tämä palauttaa lopullisen seminaarityön. Ohjaamisen tavoitteena on tukea oppimista, ei arvostella opintosuoritusta.

3 Opintojakson arvostelussa on kyse julkisen vallan käytöstä

Opintojakson arvostelua koskeva päätöksenteko on luonteeltaan julkisen vallan käyttöä. Yliopistolain 34 §:n mukaan yliopiston henkilökunnan rikosoikeudellisesta virkavastuusta säädetään rikoslaissa. Julkisen vallan käyttö ja siihen

liittyvä virkavastuu kohdistuvat yliopiston organisaatiossa toimivaan luonnolliseen henkilöön. Tästä seuraa, että tekoälyjärjestelmä ei voi korvata yliopiston henkilökuntaan kuuluvaa henkilöä opintosuorituksen arvostelua koskevassa päätöksenteossa.

Opintosuorituksen arvostelua koskevan päätöksen tulee perustua opettajan itsenäiseen harkintaan. Yksittäinen opettaja ei voi tehdä arvostelupäätöstä tekoälyavusteisesti siten, että päätös tosiasiallisesti syntyisi ilman opettajan omaa arviointia ja harkintavallan käyttöä. Opettajan on tehtävä opintojakson arvostelua koskeva päätös itse, ja hän myös vastaa päätöksestä. Tätä vastuuta ei voida siirtää tekoälyjärjestelmälle.

Tekoälyä voidaan käyttää opintojakson arvostelussa ainoastaan opettajaa avustavana välineenä. Se voi tukea esimerkiksi arviointiperusteiden jäsentämistä, aineiston käsittelyä tai pedagogista arviointia, mutta tekoäly ei voi itsenäisesti tehdä arvostelupäätöstä eikä ratkaista asiaa opettajan puolesta.

Lisäksi on huomattava, että opintojakson arvostelussa on kyse hallintoasian käsittelystä, jolloin sovellettaviksi tulevat hallintolain (434/2003) hallintoasian käsittelyä koskevat vaatimukset siltä osin kuin yliopistolaissa ei toisin säädetä. Hallintolain 8 b luvussa säädetään hallintoasian automaattisesta ratkaisemisesta. Hallintoasia voidaan ratkaista automaattisesti vain laissa erikseen säädettyin edellytyksin. Tämän muistion kohteena olevissa yliopistoissa opintojaksojen arvostelua ei toteuteta hallintolain tarkoittamana automaattisena päätöksentekona. Tämän vuoksi opintosuorituksen arvostelupäätöstä ei voida tehdä sellaisella menettelyllä, jossa ratkaisu perustuisi ennalta määriteltuihin käsitte-lysääntöihin ilman opettajan tapauskohtaista itsenäistä harkintaa.

4 Opintosuorituksen arvostelu ja henkilötietojen käsittely

Arvostelun lopputulos (arvosana) on henkilötietoa, kun se on yhdistettävissä tunnistettuun opiskelijaan. Henkilötietoja ovat Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen ((EU) 679/2016, GDPR) mukaan kaikki sellaiset luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä olevat tiedot, joiden perusteella henkilö voidaan tunnistaa suoraan tai välillisesti. Tunnistaminen voi tapahtua suorien tunnistetietojen, kuten nimen, henkilötunnuksen, oppija- tai opiskelijanumeron, äänen, sijaintitiedon, verkkotunnistetietojen avulla, tai yhden tai useamman henkilölle tunnusomaisen fyysisen, fysiologisen, geneettisen, psyykkisen, taloudellisen, kulttuurillisen tai sosiaalisen tekijän perusteella.

Opintosuoritus voi myös itsessään sisältää henkilötietoja, esimerkiksi jos kyse on oppimispäiväkirjasta tai muusta suoritteesta, jossa opiskelija havainnoi, arvioi tai käyttää lähteenä itseään ja omia kokemuksiaan. Tällaiset opintosuoritteet voivat sisältää myös erityisiin henkilötietoryhmiin (GDPR art. 9) kuuluvia tietoja, joita ovat muun muassa terveystiedot, poliittiset tai filosofiset näkemykset sekä henkilön uskonnolliseen vakaumukseen, etniseen taustaan tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät tiedot.

Henkilötietoja sisältäviä opintosuorituksia saa käsitellä ainoastaan sellaisissa järjestelmissä, jotka yliopistossa on arvioitu riittävän tietoturvalisiksi.

5 Opintosuorituksen salassapito

Asiakirjojen julkisuudesta on säädetty viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetusta laissa (621/1999, julkisuuslaki). Julkisuuslain lähtökohtana on julkisuusperiaate, jonka mukaan kaikki asiakirjat ovat julkisia, ellei niiden salassa pidosta ole laissa erikseen säädetty. Julkisuuslain 24 § 1 momentin 30 kohdan mukaan oppilaan koesuoritukset ovat salassa pidettäviä asiakirjoja. Julkisuuslain muotoilu, jossa viitataan koesuoritukseen ei siten vastaa yliopistolain opintosuorituksen käsitettä. Julkisuuslain sisältämä käsite on kuitenkin varsin laaja sisältäen kaikenlaiset osaamista mittaavat suoritukset, kuten koevastaus, essee, harjoitustehtävä, tenttivastaus ja näitä vastaavat. Myös yksityiskohtaiset arvostelumerkinnät ovat salassa pidettäviä. Opintojakson arvosana puolestaan ei ole salassa pidettävä tieto.

Julkisuuslain 24 § 1 momentin 21 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat puolestaan asiakirjat, jotka koskevat opinnäytetyön tai tieteellisen tutkimuksen suunnitelmaa tai perusaineistoa taikka teknologista tai muuta kehittämistyötä tai niiden arviointia, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta opinnäytetyön, tutkimuksen tai kehittämistyön suorittamiselle taikka niiden hyödyntämiselle tai sen asianmukaiselle arvioinnille tai tutkijalle taikka tutkimuksen tai kehittämistyön toimeksiantajalle haittaa. Opinnäytetyö on julkinen asiakirja, kun opinnäytetyöstä on tehty päätös sen hyväksymisestä tai hylkäämisestä.

Salassa pidettävää viranomaisen asiakirjaa tai sen kopiota tai tulostetta siitä ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle eikä antaa sitä teknisen käyttöyhteyden

avulla tai muulla tavalla sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi (Julkisuuslaki 22 § 2 mom.). Salassapitovelvoitteet koskevat kaikkia yliopistossa työskenteleviä.

Julkisuuslain sääntelyn perusteella opiskelijan opintosuorituksia tai opinnäytetyön tutkimussuunnitelmaa ei saa syöttää mihinkään sellaiseen tekoälysovelukseen, jota yliopisto ei ole hyväksynyt tällaisen salassa pidettävän aineiston käsittelyyn.

6 EU:n tekoälyasetuksen mukaiset suuririskiset järjestelmät koulutuksessa ja opintojen arvioinnissa

Mikä on suuririskinen tekoälyjärjestelmä

EU:n tekoälyasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1689, AI Act) liitteen III kohdassa 3 d määritellään yleissivistävää ja ammatillista koulutusta koskevat suuririskiset tekoälyjärjestelmät. Vaikka kohdassa ei nimenomaisesti mainita korkeakoulutusta, sovelletaan sitä myös korkeakoulutukseen. Liitteen mukaan tällaisiin tekoälyjärjestelmiin kuuluvat *oppimistulosten arviointiin käytettävät järjestelmät, myös silloin, kun tuloksia käytetään oppimisprosessin ohjaamiseksi*.

On huomioitava, että tekoälyjärjestelmä voi jo *itsessään* olla tekoälyasetuksen määritelmän mukainen suuririskinen järjestelmä, mutta siitä voi tulla suuririskinen myös, *jos järjestelmää käytetään sellaiseen käyttötarkoitukseen*, joka kuuluu tekoälyasetuksen nojalla suuririskiselle alueelle. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, kun laajaa kielimallia (kuten Chat-GPT tai Copilot) käytetään suorittamaan suuririskiseksi käytöksi katsottavia kokonaisuuksia, kuten arviointia. Suuririskisyys määräytyy sen perusteella, millaisia vaikutuksia arvioinnilla on opiskelijan oikeuksiin ja oikeudelliseen asemaan, ei arviointimuodon tai tekoälyn teknisen toteutuksen perusteella.

Opintojakson suorittamiseen liittyvässä palautteen antamisessa ja ohjaamisessa ei ole kyse tekoälyasetuksen mukaisesta suuririskisestä käytöstä. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi palautteen antaminen seminaarityön luonnoksesta tai oppimispäiväkirjasta.

Vain ohjaaviksi ja tukeviksi katsotaan järjestelmät, jotka syöttötiedon (prompt) perusteella:

- Suorittavat suppean menettelyllisen tehtävän (esim. dokumenttien luokittelu)
- Parantavat aiemmin suoritettua ihmisen työtä (esim. kielellinen hiominen)
- Havaitsevat poikkeamia aiemmista arviointimalleista jälkikäteen (esim. opettajan arvostelutapojen johdonmukaisuuden tarkistus)
- Suorittavat vain valmistelevia tehtäviä (esim. käännökset, indeksointi, yhteenvedot)

Suuririskinen tekoälyn käyttö

Tekoälyasetuksen määritelmän mukaan tekoälyjärjestelmä katsotaan suuririskiseksi silloin, kun järjestelmää käytetään *oppimistulosten arviointiin*. Tekoälyjärjestelmän käyttö ylittää avustavan käytön rajan ja muodostaa tekoälyasetuksen tarkoittaman suuririskisen järjestelmän silloin, kun tekoälyjärjestelmä

- arvioi opetussuunnitelmassa opintojakson suoritustavaksi määritellyt opintosuoritukset, kuten tentin, oppimistehtävän, esseen tai seminaarityön siten, että tekoäly antaa opintosuorituksesta arvosanan, jolla opettaja arvostelee kyseisen opintosuorituksen.
- antaa lopullisen pisteytyksen opetussuunnitelman mukaiseen opintojakson päättävään opintosuoritukseen tai sen osasuoritukseen.
- arvioi itsenäisesti opiskelijan oppimistuloksia tai osaamisen tasoa
- suosittelee arvosanaa tai arviointiratkaisua tavalla, joka tosiasiallisesti ohjaa opettajan toimintaa
- suorittaa opiskelijoihin kohdistuvaa profilointia

Poikkeukset: Milloin arvioinnin tukena hyödynnettävää tekoälyjärjestelmää ei pidetä suuririskisenä

Tekoälyasetuksen 6 artiklan 3-kohdan mukaisesti asetuksen liitteessä III tarkoitettua tekoälyjärjestelmää ei pidetä suuririskisenä, jos se ei aiheuta merkittävää riskiä luonnollisten henkilöiden terveydelle, turvallisuudelle tai perusoikeuksille, eikä se myöskään olennaisesti vaikuta päätöksenteon lopputulokseen.

Poikkeus soveltuu, jos jokin seuraavista neljästä edellytyksestä täyttyy:

- 1) Tekoälyjärjestelmän käytön tarkoituksena on suorittaa suppea menettelyllinen tehtävä;

- 2) Tekoälyjärjestelmän käytön tarkoituksena on parantaa aiemmin suoritettun ihmisen toiminnan tulosta;
- 3) Tekoälyjärjestelmän käytön tarkoituksena on havaita päätöksentekotapoja tai poikkeamia aiemmista päätöksentekotavoista, eikä sen tarkoituksena ole korvata aiemmin tehtyä ihmisen tekemää arviota tai vaikuttaa siihen ilman asianmukaista ihmisen suorittamaa arviota; tai
- 4) Tekoälyjärjestelmä on tarkoitettu suorittamaan valmistelutehtävä, joka koskee tekoälyasetuksen liitteessä III lueteltujen käyttötapauksen (ml. korkeakoulutus) kannalta merkityksellistä arviointia.

Ensimmäinen poikkeusedellytys kattaa esimerkiksi tekoälyjärjestelmän, joka muuntaa jäsentämättömän datan jäsennellyksi dataksi, tekoälyjärjestelmän, joka luokittelee saapuvia asiakirjoja, tai tekoälyjärjestelmän, jota käytetään päällekkäisyyksien havaitsemiseen useiden sovellusten välillä.

Toinen edellytys koskee esimerkiksi tekoälyjärjestelmiä, joiden tarkoituksena on parantaa aiemmin laadituissa asiakirjoissa käytettyä kieltä esimerkiksi ammatillisen sävyn tai akateemisen tyylin osalta tai mukauttamalla teksti tietynlaisen brändiviestinnän mukaiseksi.

Kolmas edellytys kattaa järjestelmät, joiden avulla voidaan jälkikäteen arvioida, onko opettaja poikennut vakiintuneista arvostelukäytännöistään, sekä tunnistaa ja merkitä mahdolliset epäjohtonmukaisuudet tai poikkeamat. Käytännön esimerkkinä opettaja voi tarkastella arvostelunsa johtonmukaisuutta vertaamalla yksittäisten opiskelijoiden vastauksia toisiinsa tai seuraamalla arvostelulinjan pysyvyyttä eri tenttikertojen välillä.

Neljäs edellytys kattaa muun muassa tiedostojen käsittelyä koskevat älykkäät ratkaisut, joihin kuuluu erilaisia toimintoja, kuten indeksointi, haku, tekstin- ja puheen käsittely tai tietojen yhdistäminen muihin tietolähteisiin, samoin kuin asiakirjojen kääntämiseen tarkoitettut tekoälyjärjestelmät. Tällainen valmistelutehtävä voi olla esimerkiksi tekoälyagentti, joka tunnistaa opiskelijan opintosuorituksessa olevat puuttuvat suhteet arviointiperusteisiin. Valmistelutehtävää koskee vaatimus, jonka mukaan lopullisen päätöksen tekee ihminen varmistuttuaan valmistelevalle toiminnolle oikeellisuudesta.

Profilointia suorittavaa tekoälyjärjestelmää on kuitenkin aina pidettävä suuririskisenä, vaikka se muutoin täyttäisi liitteessä III tarkoitettun tekoälyjärjestel-

män poikkeusedellytykset. Profiloinnilla tarkoitetaan GDPR:n määritelmän mukaisesti mitä tahansa henkilötietojen automaattista käsittelyä luonnollisen henkilön henkilökohtaisten ominaisuuksien arvioimiseksi, erityisesti henkilön työsuorituksen, taloudellisen tilanteen, terveyden, henkilökohtaisten mieltymysten tai kiinnostuksen kohteiden, luotettavuuden tai käyttäytymisen, sijainnin tai liikkumisen analysoimiseksi tai ennakoimiseksi, siltä osin kuin sillä on henkilöön kohdistuvia oikeudellisia vaikutuksia tai se vaikuttaa häneen vastaavasti merkittävällä tavalla.

Suuririskisiin järjestelmiin liittyvät rekisteröinti- ja ilmoitusvelvollisuudet

On syytä huomata, että yliopistoon voi tilanteesta riippuen soveltua samankaltaisesti sekä tekoälyjärjestelmän *tarjoajaa* (provider) että *käyttöönottajaa* (deployer/user) koskevat velvollisuudet suuririskisen tekoälyjärjestelmän käyttöönotossa ja käytössä.

Tekoälyasetus ei kiellä suuririskisten järjestelmien käyttöä. Suuririskinen käyttö edellyttää kuitenkin yliopistolta tekoälyasetuksen mukaisten ilmoitus- ja rekisteröintivelvoitteiden noudattamista, jolloin suuririskinen käyttö on mahdollista ainoastaan oman organisaation ohjeistuksen mukaisen riskiarviointiprosessin (compliance) mukaisesti. Siten yksittäinen opettaja ei voi itsenäisesti päättää suuririskisen tekoälyjärjestelmän käytöstä.

Kun yliopisto on tekoälyasetuksen määritelmien mukaisesti järjestelmän käyttöönottaja, on sen aina tehtävä suuririskisen tekoälyjärjestelmän käytöstä (tai esimerkiksi yleiskäyttöisen tekoälyjärjestelmän suuririskisestä käyttötarkoituksesta) tekoälyasetuksessa mainitut vaadittavat riskiarvioinnit (*FRIA eli Fundamental Rights Impact Assessment*), varmistuttava teknisistä riskienhallintamekanismeista, huolehdittava informointivelvollisuudestaan sekä rekisteröidyttävä EU:n tekoälytietokantaan. Lisäksi käyttöönotto edellyttää GDPR:n mukaisen tietosuojaa koskevan vaikutustenarvioinnin (*DPIA, Data Privacy Impact Assessment*). FRIA ja DPIA eivät ole päällekkäisiä, vaan ne täydentävät toisiaan.

Jos yliopisto suuririskisen tekoälyjärjestelmän käyttöönottajana muuttaa merkittävästi suuririskisen järjestelmän toimintaa, nimeää sen uudelleen tai tekee siihen muita omia muutoksia, se voi joutua juridisesti tarjoajan asemaan, jolloin sille siirtyvät edellä kuvatun lisäksi järjestelmän koko vaatimustenmukaisuusvastuu, CE-merkintä- ja dokumentointivelvollisuudet.

7 Opiskelijan tekijänoikeudet

Tekijänoikeuslain (404/1961, TekijäL) 1 §:n nojalla sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseensa. Opiskelijan luoma työ saa tekijänoikeussuojaa, mikäli työ ylittää teoskynnyksen eli se on itsenäinen ja omaperäisen luovan työn tulos. Opiskelijoiden tekijänoikeussuojaa nauttavia opintosuorituksia voivat olla esimerkiksi esseet, tutkielmat, luovat kirjoitelmat, taiteelliset työt ja ohjelmakoodit.

Tekijänoikeus antaa opiskelijalle *taloudelliset* (TekijäL 2 §) ja *moraaliset* oikeudet (TekijäL 3 §) teokseensa. Taloudelliset oikeudet antavat opiskelijalle yksinomaisen oikeuden määrätä teoksen kappaleen valmistamisesta (esim. kopioinnista) ja teoksen yleisön saataviin saattamisesta (esim. teoksen välittäminen yleisölle tai teoskappaleen levittäminen). Moraalisiin oikeuksiin kuuluvat oikeus tulla mainituksi tekijänä hyvän tavan mukaisesti sekä oikeus kieltää teoksen kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaava muuntelu ja yhteys.

Opiskelijoiden tekijänoikeuden yksinoikeuteen on myös rajoituksia, joiden nojalla teoksesta voidaan tehdä kopioita, mm. tilapäisen kappaleen valmistaminen (TekijäL 11 a §), opetus- ja tutkimuskäyttö (TekijäL 14 §), teosten käyttäminen opetuksen havainnollistamiseen (TekijäL 14 a §) ja sitaattioikeus (TekijäL 22 §). Käytännössä opiskelija voi kieltää teoksensa käytön ilman nimenomaista lupaa, ellei jokin rajoitussäännös sovellu.

Opiskelijan teosten käyttö tekoälyjärjestelmissä

EU:n tekoälyasetuksen (AI Act) 3 artiklan mukaan ”koulutusdatalla” tarkoitetaan dataa, jota käytetään tekoälyjärjestelmän kouluttamiseen sovittamalla sen opittavia parametreja. Mikäli opettaja syöttää opiskelijan teoksen tekoälyjärjestelmään siten, että syötetty teos tallentuu pysyvästi tekoälyjärjestelmän käyttöön koulutusdataksi, se edellyttää opiskelijan lupaa.

Lähtökohtaisesti opettaja saa syöttää opintosuorituksia vain yliopistonsa sallimiin tekoälyjärjestelmiin, jotka on etukäteen hyväksytty kyseiseen käyttöön. Lähtökohtana voidaan pitää, että opettajan ei tarvitse pyytää nimenomaista lupaa opiskelijalta, mikäli tekoälyjärjestelmä ei tallenna syötetystä opiskelijan teoksesta pysyvää kopiota koulutusdataksi.

8 Yhteenveto

Opintosuoritusten arvostelu on yliopistolaissa tarkoitettua julkisen vallan käyttöä. Arvostelupäätös ja vastuu siitä kuuluu aina opettajalle, jonka on käytettävä asiassa omaa harkintavaltaansa. Opettajan tulee tarkastella kriittisesti tekoälyn vastauksia, kuten tekoälyn opintosuorituksen laatua koskevia tuotoksia. Olen-naista on, että tekoälyä voidaan hyödyntää arvioinnissa ainoastaan opettajaa avustavana työkaluna, mutta se ei saa antaa lopullista arvosanaa.

Arvosanat ja muut arvioinnissa käytettävät, opiskelijaan liittyvät, tiedot ovat henkilötietoja, ja opintosuorituksissa voi esiintyä myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Lisäksi opintosuoritukset ovat julkisuuslain perusteella salassa pidettäviä asiakirjoja. Arvioitavia opintosuorituksia (ml. opinnäytetyöt) ei siten saa syöttää sellaiseen tekoälyjärjestelmään, jota yliopisto ei ole erikseen hyväksynyt julkisuuslain mukaan salassa pidettävän aineiston käsittelyyn.

EU:n tekoälyasetuksen mukaan oppimistulosten arviointiin käytettävät tekoälyjärjestelmät kuuluvat lähtökohtaisesti suuririskisiin järjestelmiin. Tekoäly ei kuitenkaan ole suuririskinen järjestelmä silloin, kun se suorittaa vain suppeita teknisiä tehtäviä, parantaa aiemmin tehtyä ihmistyötä, tarkastelee arviointikäytäntöjen johdonmukaisuutta tai hoitaa valmistelutehtäviä. Jos tekoäly kuitenkin antaa alustavan arvosanan, vertailee opiskelijoita tai vaikuttaa merkittävästi opettajan päätöksentekoon, se muuttuu suuririskiseksi järjestelmäksi ja sitä koskevat erityiset velvoitteet, kuten riskiarviointi-, dokumentointi- ja rekisteröintivaatimukset.

Opiskelijan opintosuoritukset ovat tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia silloin, kun ne ylittävät teoskynnyksen. Jos opiskelijan opintosuoritus syötetään tekoälyjärjestelmään, joka tallentaa opintosuorituksen pysyvästi tekoälyjärjestelmän käyttöön koulutusdataksi, se edellyttää opiskelijan lupaa.

Tekoälyä saa käyttää opintosuoritusten käsittelyssä vain yliopiston hyväksymissä järjestelmissä. Opiskelijoille on myös kerrottava läpinäkyvästi tekoälyn käytöstä osana arviointiprosessia.